

(ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה²⁵⁸: ואת מצותי תשמרו. הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה' א) וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם²⁵⁹: (ד) בעתם. בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן²⁶⁰) בלילי שבתות²⁶¹: ועץ השדה. הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות (ת"כ פ"א ס"ו ז): (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע (שם ס"ו ז): ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קמעא, והוא מתברך במעיו²⁶²: (ו) ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל (שם ס"ו ח): וחרב לא תעבר בארצכם. אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה²⁶³: (ז) לפניכם לחרב. איש בחרב רעהו²⁶⁴: (ח) ורדפו מכם. מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם²⁶⁵: חמשה מאה ומאה מכם רבבה. וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובים העושין את התורה²⁶⁶: ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ²⁶⁷: (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר

²⁵⁸ ע"י ספרא (בחוקותי פ"א ס' א): אם בחוקותי תלכו, יכול אילו המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הרי מצות אמורות, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו להיות עמלים בתורה, וכן הוא אומר אם לא תשמעו לי יכול אילו המצות, וכשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מצות אמורות, א"כ למה נאמר אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה.
²⁵⁹ ע"י שם (ס' ה): אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הלמד לעשות לא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא.
²⁶⁰ @למה מחקת את זה?

וע"י ויקרא רבה (פ"ה ס' ט') ד"א ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית אתה אומר ברביעית או אינה אלא בערבי שבתות אמרו אפי' שנים כשני אליהו והגשמים יורדין בערבי שבתות אינן אלא סימן קללה הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית וכן ע"י ספרא (בחקתי ? א') ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית אתה אומר ברביעיות או אינו אלא בערבי שבתות אמרו אפילו שנים כשני אליהו וגשמים יורדים בערבי שבתות אינו אלא סימן קללה הא מה אני מקיים ונתתי גשמיכם בעתם ברביעית.
²⁶¹ ע"י תענית (כב ע"ב): בעתם בלילי רביעיות ובלילי שבתות שכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב וצררו מהם דוגמא לדורות להודיע כמה החטא גורם שנאמר עונותיכם הטו אלה וחטאתיכם מנעו הטוב מכם וכן מצינו בימי הורדוס שהיו עוסקין בבנין בית המקדש והיו יורדין גשמים בלילה למחר נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ויצאו העם למלאכתן, וידעו שמלאכת שמים בידיהם.
²⁶² ע"י שם (ס' ז): ואכלתם לחמכם לשובע אין צ"ל שיהא אדם אוכל הרבה ושבוע אלא אוכל קימעא והוא מתברך במעיו כענין שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך.
²⁶³ ע"י תענית כב ע"ב: וחרב לא תעבור בארצכם מאי חרב אילימא חרב שאינה של שלום והכתיב ונתתי שלום בארץ אלא אפילו של שלום. וע"י ספרא (בחקתי פ"ב ס' ג): וחרב לא תעבור בארצכם אין צ"ל שלא יהו באים עליכם למלחמה אלא שלא יהו העוברים והשבים עוברים ממדינה לחבירתה כדרך שעברו בימי יאשיהו ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב שיהו נופלים לפניכם איש בחרב רעהו.
²⁶⁴ ע"י הערה הקודמת.

²⁶⁵ ע"י ספרא שם (ס' ד): ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו, מכם מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם, ומאה מכם רבבה ירדפו, וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צ"ל אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אין דומה המרובים העושים את התורה למעוטם העושים את התורה, ונפלו אויביכם לפניכם לחרב, שיהו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ.

²⁶⁶ ע"י הערה הקודמת.

²⁶⁷ ע"י הערה הקודמת.

פועלים וכו', כדאיתא בת"כ²⁶⁸: והפריתי אתכם. בפריה ורביה (ספרא פ"ב ס"ה ה): והרביתי אתכם. בקומה זקופה (שם): והקימתי את בריתי אתכם. ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה (ירמיה לא ל-לא), לֹא כְבָרִית וּגו'²⁶⁹: (י) ואכלתם ישן נושן. הפירות יהיו משתמרינן וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד²⁷⁰: וישן מפני חדש תוציאנו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת החדש לתוכן²⁷¹: (יא) ונתתי משכני. זה בית המקדש²⁷²: ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם²⁷³. כל געילה לשון פלישת דבר הבלוע בדבר, כמו כִּי שָׁם נִגְעַל מִיָּגוֹן גְּבוּרִים (שמואל ב א כא), לֹא קבל המשיחה, שמושחין מן של עור פְּחֹלֵב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או הנית שלא יקוב העור: (יב) והתהלכתי בתוכם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים²⁷⁴: (יג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים²⁷⁵: מפת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִצְוֹת (ירמיה כז ב), קבילי"א בלע"ז: קוממיות. בקומה זקופה²⁷⁶: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה²⁷⁷, ולדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי, אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גְּבַר צִיד לִפְנֵי ה' (בראשית י ט), שמכירו ומתכוין למרוד

²⁶⁸ ע"י שם (ס"ה ה): ופניתי אליכם משלו משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד ועשה עמו מלאכה ימים הרבה נכנסו הפועלים ליטול שכרם, ונכנס אותו הפועל עמהם. אמר לו המלך לאותו הפועל בני אפנה לך הרובים הללו שעשו עמי מלאכה ממועטת ואני נותן להם שכר מועט, אבל אתה חשבון רב אני עתיד לחשב עמך כך היו ישראל בעולם הזה מבקשים שכרם מלפני המקום ואומות העולם מבקשים שכרם מלפני המקום, והמקום אומר להם לישראל בניי אפנה לכם, אומות העולם הללו עשו עמי מלאכה מועטת ואני נותן לכם שכר מועט, אבל אתם חשבון רב אני עתיד לחשב עמכם. לכן נאמר ופניתי אליכם ופניתי אליכם בטובה.

²⁶⁹ ע"י ספרא שם: והקימותי את בריתי אתכם לא כברית הראשונים שהפרתם אותה שנאמר אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאום ה' אלא ברית חדשה שלא תופר מעתה שנאמר לכן הנה ימים באים נאום ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה.

²⁷⁰ ע"י שם (פ"ג ס"ה א): ואכלתם ישן נושן, מלמד שכל המתיישן יפה מחבירו נושן אין לי אלא יין שדרכו לכן מנין לרבות כל המתיישנים תלמוד לומר ישן נושן.

²⁷¹ ע"י שם: וישן מפני חדש תוציאנו שיהו גרנות מליאות חדש והאוצרות מליאות ישן ואתם מקפידים היאך תוציא ישן מפני חדש.

²⁷² ע"י שבועות טז ע"ב: מקדש איקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוכם.

²⁷³ ע"י ספרא (בחוקותי פ"ג ס"ה ב): ולא תגעל נפשי אתכם, משאני גואל אתכם שוב איני מואס בכם.

²⁷⁴ ע"י שם: והתהלכתי בתוכם משלו משל למה הדבר דומה למלך שיצא לטייל עם אריסו בפרדס והיה אותו אריס מיטמר מלפניו. אמר לו המלך לאותו אריס, מה לך מיטמר מלפני, הריני כיוצא בך. והקב"ה אמר להם לצדיקים, רואים אותו ומזדעזעים מלפניו, הריני כיוצא בכם. יכול לא יהיה מוראי עליכם, ת"ל והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם.

²⁷⁵ ע"י שם: אם אין אתם מאמינים בי כל הדברים הללו, אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם וגו', אני ה' הוא שעשיתי לכם ניסים במצרים אני הוא שעתידי לעשות לכם כל הניסים הללו.

²⁷⁶ ע"י שם (ס"ד ד): ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה ולא יהיו יראים בכל ברייה.

²⁷⁷ ע"י שם (פ"ג ס"ה א): ואם לא תשמעו לי אם לא תשמעו למידרש חכמים יכול למה שכתוב כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מה שכתוב בתורה אמור הא מה אני מקיים אם לא תשמעו למדרש חכמים.

בו, וכן באנשי סדום רעים וְחַטָּאִים לְה' מֵאֵד (שם יג יג), מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו²⁷⁸: ולא תעשו. משלא תלמדו, לא תעשו, הרי שתי עבירות²⁷⁹: (טז) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים העושים²⁸⁰: משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים²⁸¹: לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות²⁸²: את כל מצותי. כופר שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות²⁸³: להפרכם את בריתי. כופר בעיקר²⁸⁴. הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית, ואלו הן, לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר: (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי עליכם: שחפת. חולי שמשחף את הבשר²⁸⁵, אנפולי"ש בלע"ז, (געשוואלען), דומה לנפוח שהוקלה נפחתו, ומראית פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו, כמו פי אש קְדָחָה בְּאֵפִי (דברים לב כב): מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות לראות שִׁיקֵל וַיִּרְפָּא, וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו²⁸⁶. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה, קרויה כליון עינים: זרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח, ואכלוהו אויביכם²⁸⁷: (יז) ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם²⁸⁸: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלמו בכם. אגדת ת"כ

²⁷⁸ עי' שם: ואם לא תשמעו מה ת"ל אין לי אלא זה שהוא יודע את רבנו ומתכוין למרוד בו וכן הוא אומר כנמרוד גיבור ציד שאין ת"ל לפני ה' אלא זה שהוא יודע את רבנו ומתכוין למרוד בו וכן הוא אומר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד שאין ת"ל לה' אלא אילו שיודעים את רבנו ומתכוין למרוד בו.

²⁷⁹ עי' שם (סי' ג): ואם לא תשמעו לי מה ת"ל לא תעשו (וכי) יש לך אדם שאינו למד אבל עושה ת"ל אם לא תשמעו ולא תעשו הא כל שאינו למד אינו עושה.

²⁸⁰ עי' שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה, אבל אינו מואס באחרים ת"ל ואם בחקותי תמאסו, הא כל שאינו למד ואינו עושה סוף שהוא מואס באחרים.

²⁸¹ עי' שם: או יש לך שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים, אבל אינו שונא את החכמים ת"ל ואם את משפטי תגעל נפשכם. אינו אומר ואם את משפטי תגעל נפשכם אלא ואם את משפטי תגעל נפשכם. הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס אחרים סוף שהוא שונא את החכמים.

²⁸² עי' שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים אבל מניח לאחרים לעשות ת"ל לבלתי עשות הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא החכמים סוף אינו מניח לאחרים לעשות.

²⁸³ עי' שם: או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים ואין מניח לאחרים לעשות אבל מודה במצוות שנאמרו מסיני ת"ל את כל מצותי הא כל שאינו למד ואינו עושה מואס באחרים ושונא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות סוף שהוא כופר במצוות שנאמרו מסיני. ²⁸⁴ עי' שם: או יש לך אדם שיש בו כל המידות הללו אבל אינו כפר בעיקרו, תלמוד לומר להפרכם את בריתי. הא כל שיש בו כל המידות הללו, סוף שהוא כופר בעיקר.

²⁸⁵ עי' שם (פ"ד סי' ג): את השחפת. וכי יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במיטה ובשרו שמור עליו, ת"ל את השחפת מלמד שהוא נשחף.

²⁸⁶ עי' שם: או עתים שהוא מקדיח אבל סבור בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים בו שיחיה ת"ל ומדיבת נפש.

²⁸⁷ עי' שם: וזרעתם לריק זרעכם זורעה ואינה מצמחת ואם זורע ואינה מצמחת מה אויבים באים ואוכלים אלא זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת ובשנייה מצמחת ואויבים באים ואוכלים אותה שנאמר וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם.

²⁸⁸ עי' שם: ונתתי פני בכם כשם שנאמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני בכם משל משל למה הדבר דומה למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק עמכם ברעה.

מפרשה זו (פרק ד²⁸⁹): אף אני אעשה זאת. אני מדבר אלא באף²⁹⁰, וכן אף אני אלף עמם בקרי (פסוק מא): והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו, עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה (ספרא פ"ד סי' ב): בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו, זו מכת מותן (שם): את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו, תלמוד לומר שחפת, שהוא נשחף. או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח, תלמוד לומר ואת הקדחת, מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה, תלמוד לומר מכלות עינים. או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה, תלמוד לומר ומדיבות נפש²⁹¹: זרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים, ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם, הא כיצד, זורעה שנה ראשונה, ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת ואויביים באים ומוציאים תבואה לימי המצור, ושפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר, זרעתם לריק זרעכם, כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן, והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר אֲשֶׁר טִפְחִתִּי וְרִבִּיתִי אֵיבֵי כָלֶם (איכה ב כב)²⁹²: ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם, כך נאמר ברעה ונתתי פני. משלו משל, למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה (ספרא פ"ד סי' ג): ונגפתם לפני אויביכם. שיהא המות הורג אתכם מבפנים, ובעלי דְּבִיכֹן מקיפין אתכם מבהוין (ת"כ פ"ד סי' ה): ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאומות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדִּין וְעָמְלָק וּבְנֵי קָדָם וּגְו' (שופטים ו ג), וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ (שם ד), אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר וְאֲשֶׁר אָכְלוּ שָׂאֵר עִמִּי וְעֹרָם מְעֲלִיָּהֶם הִפְשִׁימוּ וּגְו' (מלכה ג ג)²⁹³: ונסתם. מפני אימה (ספרא פ"ד סי' ה): ואין רדף אתכם. מבלי כח (שם): (יח) ואם עד אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו לי²⁹⁴: ויספתי. עוד יסורין אחרים²⁹⁵: שבע על חטאתיכם. שבע פורעניות על ז' העבירות האמורות למעלה²⁹⁶: (יט) ושברתי את גאון עזכם.

²⁸⁹ ע"י ספרא שם: ורדו בכם שנאיכם שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינן מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושור ושה וחמור אבל בשעה שאעמיד עליכם בכם ומכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלכם שנאמר ואשר אכלו שאר עמי@למה מחקת ???

²⁹⁰ ע"י ספרא שם: אף אני מדבר אלא באף אני אשר בניתי אני אהרוס אני אשר נטעתי אני אתוש.

²⁹¹ ע"י לעיל הערות 285 287.

²⁹² ע"י ספרא (בחקתי פ"ד סי' ג) זרעתם לריק זרעכם זורעה ואינה מצמחת ואם זורע ואינה מצמחת מה אויביים באים ואוכלים אלא זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת ובשנייה מצמחת ואויביים באים ואוכלים אותה שנאמר זרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם דבר אחר כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שתהא עמל בהם ומגדלם והחטא בא ומכלן וכן הוא אומר אשר טיפחתי ורביתי אויבי כלם.

²⁹³ ע"י שם (סי' ה): ורדו בכם שנאיכם שאיני מעמיד עליכם אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינן מבקשים אלא מה שבגלוי שנאמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושור ושה וחמור אבל בשעה שאעמיד עליכם בכם ומכם הם מחפשים אחר מטמוניות שלכם שנאמר ואשר אכלו שאר עמי.

²⁹⁴ ע"י שם (פ"ה סי' א): ואם עד אלה רבי אליעזר אומר אין המקום מביא פורענות בישראל עד שהוא מעיד בהם תחילה שנאמר ואם עד אלה ר' יהושע אומר שלא יהו אומרים ישראל כלו המכות ועוד אין לו אחרת להביא עלינו ת"ל ואם עד אלה עוד יש לי אחרות מאלה וכאלה להביא.

²⁹⁵ ע"י הערה הקודמת.

²⁹⁶ ע"י שם: ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם אתם עברתם לפני שבע עבירות בואו וקבלו עליכם שבע פורעניות.

זה בית המקדש, וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יהווקאל כד כא)²⁹⁷: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה, ששם הוא אומר וְהָיוּ שְׁמֵיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְגו' (דברים כה כג), שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא חורב בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פירותיה²⁹⁸: (כ) ותם לריק כחכם. הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות²⁹⁹: ולא תתן ארצכם את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע³⁰⁰: ועץ הארץ. אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה³⁰¹: לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אע"פ ואפרי: לא יתן פריו. כשהוא מפרה מִשִׁיר פירותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פורעניות³⁰²: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות³⁰³. ומנחם פירש לשון מניעה, וכן הִקְרַרְרָה (משלי כה יח), וכן יִקְרַרְרָה (שם יז כז), וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס, לשון קושי, שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם³⁰⁴: (כב) והשלחתי. לשון גירוי: ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך, בהמה שאין דרכה בכך מנין, תלמוד לומר וְשָׁן בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח בָּם (דברים לב כד), הרי שתים. ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה, תלמוד לומר עַם חֵמַת זֹחֲלֵי עֵפֶר (שם), מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין. כבר היו שנים בארץ ישראל, חמור נושך וממית, ערוך נושך וממית³⁰⁵: ושכלה אתכם. אלו הקטנים (ספרא פ"ה ס"ז ז): והכריתה את בהמתכם. מבחזין (שם): והמעטיה אתכם. מבפנים (שם): ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים³⁰⁶, הרי שבע פורעניות, שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעטיה, ונשמו: (כג) לא תוסרו לי. לשוב אלי: (כה) נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי

²⁹⁷ ע"י שם: ושברתי את גאון עוזכם זה ב"ה וכה"א הנני מחלל את מקדש גאון עוזכם. ר"ע אומר ושברתי את גאון עוזכם אלו הגבורים שבישראל כגון יואב בן צרויה וחביריו אחרים אומרים ושברתי את גאון עוזכם אילו הגיאים שהם גאונים של ישראל כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדרני וחביריו.

²⁹⁸ ע"י שם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה זו קשה לכם יותר מן האחרונה שבאחרונה מהו אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחושת שיהו השמים מזיעים כדרך שהנחושת מזיע והארץ לא תהיה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והוא משמרת פירותיה אבל כאן מהו אומר ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה שלא יהא השמים מזיעים כדרך שאין הברזל מזיע והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחושת מזיע והיא מאבדת פירותיה.

²⁹⁹ ע"י שם: ותם לריק כחכם הרי אדם שלא עמל ולא חרש ולא ניכש ולא זרע ולע ניכש ולא כיסח ולא עיזר ובשעת הקציר בא שדפון וירקון והלקה ואין בכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש ועדר וכיסח בשעת הקציר בא שדפון והילקה הרי שינוי שלו קהות.

³⁰⁰ ע"י שם: ולא תתן ארצך יבולה מה שאת מוביל לה.
³⁰¹ ע"י שם: ועץ הארץ לא יתן פריו שלא יהיה העץ חונט את פירותיו ובשעה שהוא מפריח יהיה מקלח את פירותיו.

³⁰² ע"י לעיל הערה 299.

³⁰³ ע"י שם (ס"ו ה): ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי אתם עשיתם את דיניי עריי בעולם אף אני אעשה אתכם עריי בעולם ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם אתם עברתם לפני ז' עבירות בואו וקבלו ז' פורעניות.

³⁰⁴ ע"י שם: ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם אתם עברתם לפני ז' עבירות בואו וקבלו ז' פורעניות.
³⁰⁵ ע"י שם (ס"ו ו): והשלחתי בכם את חית השדה. אין לי אלא חיה משכלת חיה שאינה משכלת מנין ת"ל ושן בהמות אשלח בם. יכול יהיו נושכים ולא ממיתין תלמוד לומר עם חמץ זוחלי עפר מה אילו נושכים וממיתים אף אילו נושכים וממיתים. כבר היו שנים בא"י חמור הנושך וממית ושוור נושך וממית.
³⁰⁶ ע"י שם (ס"ז ז): ונשמו דרכיכם דרך דרכיכם לרבות שבילים גדולים וקטנים.

עיניו של צדקיהו. דבר אחר, נקם ברית, נקמת בריתי אשר עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא, היא מלחמת חיילות אויבים³⁰⁷: ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים, מפני המצור³⁰⁸: ושלחת דבר בתוכם. וע"י הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו, נתנים ביד אויב³⁰⁹: (כו) מטה לחם. לשון משען, כמו מטה עז (ירמיה מה יז): בשברי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל מסעד אוכל, והם חצי רעב³¹⁰: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים³¹¹: והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם³¹²: ואכלתם ולא תשבועו. זה מארה בתוך המעים בלחם. הרי זו פורעניות, חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עצים, פת נפולה, מארה במעים. ונתתם, אינה מן המנין, שהיא החרב³¹³: (ל) במתיכם. מנדלים ובירניות: חמניכם. מין עבודת אלילים שמעמידין על הגנות, ועל שם שמעמידין בחמה קרויין חמנים³¹⁴: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה³¹⁵: ונעלה נפשי אתכם. זה סילוק שכינה³¹⁶: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם, כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ, הרי אדם אמר, הא מה אני מקיים חרבה, מעובר ושב (ספרא פ"א ס"ד): והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח, הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשימותי את מקדשיכם מן הגדודיות (שם), שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונעודות לבא

³⁰⁷ ע"י שם (פ"ו ס' א): והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית. נקם בברית ונקם שאין בברית. איזו היא נקם שאינם בברית כגון סימוי עינים שסימו את עיני צדקיהו מלך יהודה. ונאספתם אל עריכם מפני המצודה ושלחת דבר בתוכם שיהיה המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבב מקיפים אתכם מבחוץ. ונתתם ביד אויב הלכה אין מלינים את המת בירושלם וכשהם מוציאים אותו לקברו היו קוברי מיתיהם ניתנין ביד אויב.

³⁰⁸ ע"י הערה הקודמת.

³⁰⁹ ע"י הערה הקודמת.

³¹⁰ ע"י שם (ס"ב): בשברי לכם מטה לחם. לרבות כל מסעדי לחם.

³¹¹ ע"י שם.

³¹² ע"י שם: והשיבו לחמכם במשקל שתהא פת נפולת והן יושבות ומשקלות אותה בתנור. רבי יוסי בן דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטה והוא יושב ומשקלות אותה בתנור. רבי יוסי בן דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטה והוא יושב ומשקלו. ואומר אחק בו פת ואוכל אני ולא שבע. אקח בו תמרים שמא אוכל אני ושבע אף על פי כן אוכל ולא שבע שנאמר ואכלתם ולא תשבועו דבר אחר ואכלתם ולא תשבועו זה רעב של מהומה.

³¹³ ע"י הערה הקודמת.

³¹⁴ ע"י אבות דרבי נתן (נוסחא ב פרק לח): עשרה שמות נקראו גלולים אחרים באחרונה נעשו בימי אנוש וכן הוא אומר חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיכם (דברים ל"ב ז"ז) עליהם כדרך שעמדו על הר סיני שנאמר ורוח על פני יחלוף וכו' יעמוד ולא אכיר מראהו תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע (איוב ד' ט"ו וט"ז). גלולים שהם עומדים כגללים. חמנים שהם עומדים בחמה. אשרים שהם מתאשרים לעובדיהם. פסילים שהם פוסלים את עובדיהם. אלילים שהם מביאים אליא ובבא לעובדיהם. חללים שהם חלולים. פרקים שהם מתפרקים. תרפים שהם (מתרפאים) [מתרפים]. מצבות שמציבים אותם מצבה. מסכה שמסיכין אותה.

³¹⁵ ע"י סנהדרין (סג ע"ב): ונתתי פגריכם על פגרי גלוליתם אמר אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים. פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה. אמר לו מאיזה משפחה אתה, אמר לו ממשפחה פלונית אני. אמר לו כלום נשתתיר מאותה משפחה, אמר לו לאו חוץ ממני. אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד, אמר לו הן. שלא לימדו אביו ואמו. מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה אמר לו הס, שלא להזכיר בשם ה', שלא לימדו אביו ואמו. מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. לקיים מה שנאמר ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליתם.

³¹⁶ ע"י ספרא (בחוקותי פ"ו ס"ד): וגעלה נפשי אתכם זו הגולה ויש אומרים זה סילוק שכינה.

שם. הרי שבע פורעניות, אכילת בשר בניס ובנות, והשמדת במות, הרי שתיים, כריתת המנים אין כאן פורענות אלא על ידי השמדת הבירניות יפלו החמנים שבראשי הגנות ויכרתו, ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, הרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריה קרבנות, הרי שבע³¹⁷: (לב) והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה³¹⁸: (לג) ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה³¹⁹: והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן. ומדרשו, הרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור³²⁰: והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה, נראות לכם חרבות, שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור, כאילו אין כרמו וביתו חרבים, כך שנויה בת"כ (פ"ו ס"א) ³²¹: (לד) אז תרצה. תפיים את כעס המקום, שכעס על שמטותיה³²²: והרצת. למלך את שבתותיה: (כל ימי השמה. לשון העשות ומ"ם דגש במקום כפל שממה)³²³: (לה) את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל, הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל, שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים [ושש] שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל ואתה שָׁכַב על צִדְדֵי הַשָּׁמַאֲלִי וגו' (יחזקאל ד ד), וְכָלִיתָ אֶת אֶלֶה וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְדֵי הַיָּמִינִי שְׁנֵי אַרְבָּעִים יוֹם וְנָשָׂאתָ אֶת עֵוֹן בֵּית יְהוּדָה (שם ו), ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין, ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר שנות מנשה חמשים וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתיים, כמו שאמרו באגדת חלק (פנהדרין קג), ושל אמון שתיים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה, י"ד שמיטין וב' יובלות, הרי לארבע מאות שנה, ששים וארבע, לשלשים ושש שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים. (נ"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם, נחשב להם). ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים עד רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת שְׁבֹתוֹתֶיהָ

³¹⁷ עי' לעיל הערה 304.

³¹⁸ עי' שם (פ"ו ס"א ה): והשימותי אני את הארץ. זו מידה טובה שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח שנאמר ושממו עליה אויביכם היושבים בה אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח.

³¹⁹ עי' שם (ס"ו ו): ואתכם אזרה בעכו"ם זו מדה קשה לישראל שבשעה שבני המדינה גולים כולם למקום אחד הם רואים זה את זה ומתנחמים ואתם אין אתם כן אלא עתיד אני לזרות אתכם לבין כל האומות כאדם שהוא זורה שעורים במזרה ואין אחת מהם דבקה לחבירתה שנאמר ואזרה במזרה בשערי הארץ שילתי איבדתי את עמי מדרכיכם לא שנו.

³²⁰ עי' שם (ס"ז ז): והריקותי אחריכם חרב. החרב הנשמטת אחריכם לא במהרה היא חוזרת וכמים הנשפכים שוב אין חוזרים לכלים.

³²¹ ז"ל: והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. זו מידה קשה לישראל שבשעה שאדם גולה מתוך כרמו ומתוך ביתו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וביתו חריבים. אתם אין אתם כן אלא והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה מפני מה שאין סופכם לחזור.

³²² you erased this@

עי' שם (ס"ב ב): אז תרצה הארץ את שבתותיה אני אמרתי לכם שתהו זורעים שש ומשמטים לי אחת בשביל שתדעו שהארץ שלי היא ואתם לא עשיתם כן (אלא) עמדו וגלו ממנה והיא תשמט מאיליה כל שמיטים שהיא חייבת לי שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה תשב?????מייבי?

³²³ למה זה קטן@@@

וגו', לְמַלְאוֹת שִׁבְעִים שָׁנָה (דבחי' ב' לו' כא)³²⁴: (לו) והבאתי מרדך. פחד ורך לבב³²⁵. מ"ם של מרדך יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של מועד ושל מוקש: ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים הורגים אותם³²⁶: עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו קל מְרָפָא דְשִׁקְיָא, לשון חבטה, שְׁדוּפַת קָדִים (בראשית מא 1), שְׁקִיפֵן קָדוּם, לשון משקוף, מקום חבטת הדלת, וכן תרגומו של חבורה (שמות כא כה), מְשָׁקוּפֵי³²⁷: (לו) וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס, יכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ: כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבבם פחד, וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו, וכשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערבין זה לזה³²⁸: (לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פוזורים, תהיו אבודים זה מזה³²⁹: ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה³³⁰: (לט) בעונת אבותם אתם. כשעונות אבותם אתם, כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם³³¹: ימקו. לשון המסה, כמו ימסו, וכמוהו תְּמַקְנָה בְּחַרְיָהֶן (זכריה יד יב), יִמְקוּ חֲבוּרָתִי (תהלים לח 1): (מא) והבאתי אתם. אני בעצמי אביאם. זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות עובדי אלילים נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר וְהֶעֱלָה עַל רוּחָכֶם הָיָה לֹא תִהְיֶה וְגו' (יהוה אל לב), הִי אֲנִי וְגו' אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה וְגו'³³²: או אז יכנע. כמו או נודע כי שור נִגְחָה הוּא (שמות כא לח), אם אז

³²⁴ עי' לעיל הערה @.322 לומר אתה גם כן אמרת לראות במקום אחר. ³²⁵ עי' ספרא (בחוקותי פ"ז ס' ג): והנשארים בכם והבאתי מורך בלבבם אינו אומר והבאתי מורך בלבבכם אלא והבאתי מורך בלבבם ואי זו זו אימה ופחד הדאגה ורדעה ויראה. ³²⁶ עי' שם (ס' ד): ורדף אתכם קול עלה נדף אמר ריב"ק פעם אחת היינו יושבים בין האילנות ונשבה הרוח והטיחו העלים זה בזה ועמדנו ורצנו ואמרנו או לנו שמא ידביקונו הפרשים. לאחר זמן ניפנינו אחרינו וראינו שאין ברייה וישבנו במקומינו ובכינו ואמרנו או לנו שעלינו נתקיים הפסוק ורדף אותם קול עלה נדף ונסו מנוסת חרב מפני אימה ונפלו ואין רודף מבלי כח. ³²⁷ עי' הערה הקודמת.

³²⁸ עי' סנהדרין (כז ע"ב): תנו רבנן לא יומתו אבות על בנים. מה תלמוד לומר, אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו. אלא לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות. ובנים בעון אבות לא, והכתיב פוקד עון אבות על בנים התם כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן כדתינא ואף בעונות אבותם אתם ימקו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. אתה אומר כשאוחזין או אינו אלא כשאין אוחזין כשהוא אומר איש בחטאו יומתו הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן. ולא, והכתיב וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה התם שהיה בידם למחות ולא ימחו.

³²⁹ you did not like this@ עי' ספרא (פ"ח ס' א): ואבדתם בגוים ר"ע אומר אילו י' שבטים שגלו למדי. אחרים אומרים ואבדתם בגוים אין אובדן אלא גולה. יכול אובדן ממש כשהוא אומר ואכלה אתכם ארץ אויביכם הרי אובדן ממש אמור הא מה אני מקיים ואבדתם בגוים אין אובדן אלא גולה. ³³⁰ עי' הערה הקודמת. @

³³¹ עי' ספרא (פ"ח ס' ב): והנשארים בכם ימקו בעונם. אינו אומר ימקו אלא ימסו בעונם ואף בעונות אבותם אתם ימסו. והלא כבר הבטיח המקום לישראל שאינו דן האבות ע"י בנים ולא בנים ע"י אבותם שנאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות. א"כ למה נאמר אף בעונות אבותם אתם ימקו. אלא בזמן שהם תפוסים מעשה אבותם דור אחר דור דוריהם נידונין על ידיהם. ועי' עוד סנהדרין כז ע"ב.

³³² עי' שם (ס' ה): והבאתי אותם בארץ אויביהם זו מדה טובה לישראל שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו לבין א"ה נעשה כמעשיהם. אני איני מניחם אלא אני מעמיד נביאיי עליהם ומחזירן אותם למוטב תחת כנפי. מנין והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה. אלא חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלך עליכם. על כורחכם שלא בטובתכם ממליך אני מלכותי עליכם.

יכנע. לשון אחר, אולי, שמא אז יכנע לבבם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם³³³: (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואלהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון, שיבוא ויבשר גאולת בניו³³⁴: וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחרונות, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי³³⁵. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונה על המזבח³³⁶: (מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואף אפילו אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרתי בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתי לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם: (מה) ברית ראשנים. של שבטים³³⁷: (מו) והתורת. אחת בכתב ואחת בעל פה, מניד שכולם נתנו למשה בסיני³³⁸: (ב) כי יפלא. יפריש בפיו: בערכך נפשתי. ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי: (ג) והיה ערכך וגו'. אין ערך זה לשון דמים, אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול, כפי שניו הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו: ערכך. כמו ערך. וכפל הכפ"ץ לא ידעתי מאיזה לשון הוא: (ה) ואם מבן חמש שנים. לא שיהא הנודר קטן, שאין בדברי קטן כלום³³⁹, אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי: (ז) ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש, לפיכך האיש פוחת בהודקנו יותר משליש בערכו, והאשה אינה פוחתת אלא שליש בערכה, דאמרי אינשי (ערכין יט). סְבֵא בְּבִיתָא פְּחָא בְּבִיתָא, סְבֵא בְּבִיתָא סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָא סְבֵא בְּבִיתָא: (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משנת ליתן הערך הזה³⁴⁰: והעמידו. לנערך לפני הכהן, ויעריכנו לפי השגת ידו של מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו, וישאיר לו כדי חייו, מטה כר וכסת וכלי אומנות, אם היה חמר משאיר לו חמורו³⁴¹: (ט) כל אשר יתן ממנו.

³³³ עי' מכילתא (יתרו מסכתא דבחדש פרשה י'): ר' נחמיה אומר, חביבין יסורין שכשם שהקרבתו מרצין, כך יסורין מרצין. בקרבנות מהו או', ונרצה לו לכפר עליו, בייסורין מה הוא אומר, והם ירצו את עונם.

³³⁴ עי' מדרש חסרות ויתרות (מלכים ב): כל אליהו כתיב בוא"ו בר מן ה', וכל יעקב חסר בר מן ה'. למה, ללמדך שאלהו בא וגואל זרע יעקב [שנאמר] (מלאכי ג כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא. ³³⁵ עי' ספרא (בחוקותי פ"ח סי' ז): וזכרתי את בריתי יעקב. ולמה נאמרו אבות אחרונות אלא אם אין מעשה אברהם כדאי מעשה יצחק ואם אין מעשה יצחק כדאי מעשה יעקב כדאי לכל אחד ואחד שיתלה לעולם בגינו.

³³⁶ עי' שם (סי' ח): ולמה נאמר באברהם ויעקב זכירה וביצחק לא נאמרה זכירה, אלא רואין את אפרו כאלו הוא צבור ע"ג המזבח.

³³⁷ עי' שם (סי' יב): ומנין שהברית כרותה לשבטים שנאמר וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים מלמד שהברית כרותה לשבטים.

³³⁸ עי' שם (סי' יג): אלה החוקים והמשפטים והתורות. החוקים אילו המדרשות. והמשפטים אילו הדינים. והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה. אמר ר"ע וכי שתי תורות היו להם לישראל והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל. זאת תורת העולה. זאת תורת המנחה. זאת תורת האשם. זאת תורת זבח השלמים. זאת התורה אדם כי ימות באהל. אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים. בהר סיני ביד משה. מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני.

³³⁹ עי' ערכין (ב ע"א): מתני': הכל מעריכין ונעריכין נודרין ונידרין כהנים לויים וישראלים נשים ועבדים טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נעריכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית חרש שוטה וקטן נידרין ונעריכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת.

³⁴⁰ עי' ספרא (בחוקותי פ"ג סי' יג): ואם מך הוא מעריך, אם הוא עני מליתן ערך.

³⁴¹ עי' בבא מציעא (קיג ע"ב): תניא אידך בעל חוב שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח בית דין שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו ומשכנו ולא ימשכנו דברים שעושים בהן אוכל נפש ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו כדרך שמסדרין לבעל חוב כך מסדרין בערכין כלפי לויא עיקר סידור בערכין כתיב אלא אימא כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבעל חוב.

אמר רגלה של זו עולה, דבריו קיימין, ותמכר לצרכי עולה, ודמיה חולין, חוץ מדמי אותה האבר³⁴²: (י) טוב ברע. תם בבעל מום³⁴³: או רע בטוב. וכל שכן טוב בטוב, ורע ברע³⁴⁴: (יא) ואם כל בהמה טמאה. בבעלת מום הכתוב מדבר, שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון, אלא א"כ הוממו³⁴⁵: (יב) כערבך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש: (יג) ואם גאל יגאלנה. בבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש, וכן במקדיש בית, וכן במקדיש את השדה, וכן בפדיון מעשר שני, הבעלים מוסיפין חומש, ולא שאר כל אדם³⁴⁶: (מז) והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שוויה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים, בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזירת הכתוב³⁴⁷, והוא שבא לגאלה בתחלת היובל, ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה (ערכין כה), לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל³⁴⁸, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם (שם כה), זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד: כערבך יקום. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף יתן: (יח) ואם אחר היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר, ובא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי השבון. כיצד, הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר על

³⁴² ע"י שם (פ"ט ט' א): אמר רגלה של זו עולה יכול יהא כולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לד' קודש אין כולה קודש. יכול תצא לחולין תלמוד לומר יהיה קודש מה יעשה לה תמכר לחייבי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותה הרגל דברי רבי מאיר ורבי יהודה רבי יוסי ור"ש אומרים מנין אפילו אמר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה תלמוד לומר כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש יהיה קודש לרבות את כולה.

³⁴³ ע"י שם (ס' ו): טוב ברע או רע בטוב תמימים בבעלי מומים ובעלי מומים בתמימים. מנין לרע שהוא בעל מום תלמוד לומר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע. ³⁴⁴ ע"י תמורה (ט ע"א): מאי תלמודא, אמר אביי, נימא קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בו בטוב אחרינא ל"ל, שמע מינה טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה. רבא אמר תרווייהו טוב ייתורי מייטרי, אם כן נכתוב קרא לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברע או רע בו למה לי למכתב תרווייהו טוב חד טוב אפי' בטוב נמי כי ממיר לקי. ואידך טוב מעיקרו עושה תמורה רע מעיקרו אין עושה תמורה. ואביי אמר קל וחומר הוא, ומה טוב ברע דעלווי קא מעלי ליה לקי, טוב בטוב דכי הדדי נינהו לא כל שכן דלקי ורבא אין עונשין מן הדין.

³⁴⁵ ע"י מנחות (קא ע"א): תניא, ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שנפדין הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין שנפדו או אינו אלא בבהמה טמאה ממש. כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך הרי בהמה טמאה אמורה הא מה אני מקיים ואם כל בהמה טמאה בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מי שאינה קריבה לה' כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום וקריבה למחר.

³⁴⁶ ע"י ספרא (בחוקותי פ"ד ס' ז): ויסף חמישית על ערכך. הרי כאן שנים אחד מוסיף חמישית ואחד שאינו מוסיף חמישית ואין ידוע אם בבעלים אם בכל אדם מה מצינו בגאולות האמורות למטן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיפים חמישית אף הגאולות האמורות כאן הבעלים מוסיפים חמישית ואין כל אדם מוסיף חמישית.

³⁴⁷ ע"י שם (פ"י ס' ג): והיה ערכך לפי זרעו ולא לפי גידוליו. זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. הרי זו גזירת מלך אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסות סווסטי נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף.

³⁴⁸ ע"י שם (ס' י): שנים הנותרות שנים הוא מחשב ואין מחשב חדשים ומנין אם רצה הקדש לעשות חדשים שנה יעשה תלמוד לומר וחשב. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. ונגרע מערכך. אף מן ההקדש שאם אכלה ההקדש שנה או שתים לפני היובל או לא אכלה אלא שהיתה לפניו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה.

כולן, והשקל ארבעים ושמנה פונדיונין, הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד לכולן, ואמרו רבותינו (בכורות ג.) שאותו פונדיון קָלְבוֹן לְפָרוֹטְרוֹט, והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה, לשנים הנותרות עד שנת היובל³⁴⁹: ונגרע מערכך. מִנֵּינן השנים שמשנת היובל, עד שנת הפדיון³⁵⁰: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו, יוסיף חומש על הקצבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש (ערכין כה): ואם מכר. הגזבר (שם): את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש³⁵¹: (כא) והיה השדה בצאתו ביבל. מיד הלוקחו מן הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה. לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר פֶּל הָרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יְהוָה (במדבר יח יד), אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו: (כב) ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה, ואם לא יגאל, וימכרנה גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא, בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, אותו שהקדישה. ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו, וזהו הגזבר, לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ, מירושת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש³⁵²: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים, יהיה בשקל הקדש³⁵³: עשרים גרה. עשרים מעות, כך היו מתחלה, ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו שש מעה כסף דינר, עשרים וארבע מעות לסלע³⁵⁴: (כו) לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו³⁵⁵: (כז) ואם בבהמה

³⁴⁹ ע"י שם (סי' ה): כערכך יקום נותן ארבעים ותשע סלעים וארבעים ותשע פונדיונות מה טיבו של פונדיון זה קולבון לפרוטרוט.

³⁵⁰ ע"י שם (סי' ז): שנים הנותרות שנים הוא מחשב ואין מחשב חדשים ומנין אם רצה הקדש לעשות חדשים שנה יעשה תלמוד לומר וחשב. עד שנת היובל שלא יכנס בה כלום. ונגרע מערכך. אף מן ההקדש שאם אכלה ההקדש שנה או שתים לפני היובל או לא אכלה אלא שהיתה לפניו מנכה סלע ופונדיון בכל שנה ושנה.

³⁵¹ ע"י שם (סי' יג): לא יגאל עוד. יכול לא יקחנה מיד הגזבר ותהיה לפניו כשדה מקנה תלמוד לומר ולא יגאל עוד לכמות שהיא אינה נגאלת. אבל לוקחה הוא מיד הגזבר ותהי לפניו כשדה מקנה. ³⁵² ע"י ערכין (כו ע"ב): הלוקח שדה מאביו מת אביו ואחר כך הקדישה הרי היא כשדה אחוזה הקדישה ואחר כך מת אביו הרי היא כשדה מקנה, דברי רבי מאיר. ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים, כשדה אחוזה שנאמר (ויקרא כ"ז) ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יוצאת זו שהיא ראויה להיות שדה אחוזה שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כהנים ולוים מקדישים לעולם וגואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל.

³⁵³ ע"י בכורות (י ע"ב): רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל, ממה נפשך, אי מקיש לבכור אדם - חמש ליבעי! ואי לא מקיש - שקל מנא ליה? לעולם לא מקיש, אמר רבא: אמר קרא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש - כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל.

³⁵⁴ ע"י מנחות (עז ע"א): שמואל קרא אשכח ודרש השקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם מנה מאתן וארבעין הוו אלא שמע מינה תלת שמע מינה מנה של קודש כפול היה ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות ושמע מינה שתותא מלבר אמר רבינא מתני' נמי דיקא דקתני תודה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות שמע מינה.

i think the bechoros is also necessary@

ע"י בכורות נ ע"א ז"ל: עשרים גרה השקל ומתרגמין עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט בתר דאוסופו עילויהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל יהיה יכול יפחות ת"ל הוא.

You brought בכורות טו ע"ב ואני לא מסכים ³⁵⁵

@@@

הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך, וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש, אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית³⁵⁶: ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ פ"ב ס"ב): ונמכר בערכך. לאחרים (שם): (כה) אך כל חרם וגו'. נחלקו רבותינו בדבר, יש אומרים סתם חרמים להקדש (שם ה), ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר י"ד), בחרמי כהנים, שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן. ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים³⁵⁷: לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר סתם חרמים לכהנים, מפרש מקרא זה בסתם חרמים, והאומר סתם חרמים לבדק הבית, מפרש מקרא זה בחרמי כהנים, שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן, וחרמי גבוה נפדים³⁵⁸: כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית, מביא ראיה מכאן, והאומר סתם חרמים לכהנים, מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים, ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין (כה): אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את מוכתה³⁵⁹:

ע"י בכורות (טו ע"ב): בעא מיניה רבינא מרב ששת מהו שמתפיסן לכל זבח שירצה, א"ל אין מתפיסן מאי טעמא אמר ליה גמר בשעריך בשעריך מבכור מה בכור אין מתפיסן לכל זבח שירצה דכתיב אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה וגו' לא יקדיש איש אותו אף הני אין מתפיסן לכל זבח שירצה. תניא כוותיה דרב ששת קדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בבכורה ובמתנות בין לפני פדיון בין לאחר פדיון הגוזז והעובד בהן אינו סופג את הארבעים בין לפני פדיון בין לאחר פדיון אין עושין תמורה ולפני פדיון מועלין בהן ולאחר פדיון אין מועלין בהן וולדותיהן חול ונפדין תמימים ומתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כחולין לכל דבריהם אין לך בהם אלא מצות עלוי בלבד אבל קדם הקדישן את מומן או מום עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ומן המתנות בין לפני פדיון בין לאחר פדיון הגוזז והעובד בהן סופג את הארבעים ובין לפני פדיון בין לאחר פדיון עושין תמורה לפני פדיון מועלין בהן ולאחר פדיון אין מועלין בהן וולדותיהן קודש ואין ניפדין תמימין ואין מתפיסן לכל זבח שירצה כללו של דבר הרי הן כהקדש לכל דבריהם ואין לך בהן אלא היתר אכילה בלבד.³⁵⁶ ע"י מנחות (קא ע"א): ובעל מום היכא איקרי טמא? דתניא: ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' - בבעלי מומין שנפדין הכתוב מדבר; אתה אומר: בבעלי מומין שנפדו, או אינו אלא בבהמה טמאה ממש? כשהוא אומר: ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך - הרי בהמה טמאה אמורה, הא מה אני מקיים ואם כל בהמה טמאה? בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר; יכול יפדו על מום עובר? ת"ל: אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', מי שאינה קריבה לה' כל עיקר, יצתה זו שאינה קריבה היום וקריבה למחר.

³⁵⁷ ע"י ערכין (כח ע"ב): מתני'. חרמי כהנים אין להם פדיון אלא נותנים לכהנים כתרומה ר' יהודה בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה'. וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו אם כן למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים.

³⁵⁸ @חדש (נוגע להערה הבאה)

ע"י ערכין (כח ע"ב): מתני'. חרמי כהנים אין להם פדיון, אלא נותנים לכהנים כתרומה. ר' יהודה בן בתירא אומר: סתם חרמים לבדק הבית, שנאמר: כל חרם קדש קדשים הוא לה'; וחכ"א: סתם חרמים לכהנים, שנאמר: כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. א"כ, למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה'? שחל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים. מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אם נדר - נותן דמיהן, ואם נדבה - נותן את טובתן.

³⁵⁹ ע"י הערה הקודמת.

@הספרא נצרך?? וע"י ספרא (בחוקותי יב ה-ו): רבי יהודה בן בתירא אומר מניין שסתם חרמים לבדק הבית תלמוד לומר כל חרם קודש קדשים הוא לה'. או יכול אף על פי שפירש לכהן תלמוד לומר הוא. מניין שמחרים אדם את קדשיו תלמוד לומר חרם קודש קדשים אדם את קודשי קדשיו תלמוד לומר כל חרם קודש קדשים. יכול הכהנים והלויים יהיו מחרימים תלמוד לומר אך דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר הכהנים אינן מחרימים.

מאדם. כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים³⁶⁰: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו'. היוצא ליהרג, ואמר אחד ערכו עלי, לא אמר כלום (ערכין ו' ע"ב): מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר (קידושין נג ע"א): מזרע הארץ. דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו השם, ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר וְאָכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשֶׂר דְּגַנְךָ תִּירֹשְׁךָ וּגְו' (דברים יד כג): (לא) ממעשרו. ולא ממעשר הבירו, הפודה מעשר של הבירו אין מוסיף חומש (שם כד). ומה היא גאולתו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שכתוב וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וּגְו': (לב) תחת השבת. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבת צבועה בסקרא, להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה למלאים ועגלים של כל שנה ושנה³⁶¹: יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר וְכָל מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם (שם יב יא), יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע, בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד³⁶²: חסלת ספר ויקרא

³⁶⁰ עי' ערכין כח ע"א: מתני'. מחרים אדם מצאנו ומבקר, ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים וכו' גמ'. מנא הני מילי? דתנו רבנן: מכל אשר לו - ולא כל אשר לו, מאדם - ולא כל אדם.

³⁶¹ עי' בכורות (נח ע"ב): מתני'. באי זה צד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת ומונין א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר. וכו' גמ' וכו' תחת השבת מצוה למנותן בשבת.

³⁶² עי' ספרא (בחוקותי פ"ג סי' ד): מתוך שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהיה מרגל ומוציא את היפה תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו (ואם המר ימירנו) הא אם המיר סופג את הארבעים. ואם המר ימירנו לרבות את האשה. ואם המר ימירנו לרבות את היורש. והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל בבכור הוא אומר לא תפדה נמכר הוא ובמעשר הוא אומר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תם ולא בעל מום.